

Museoloogia alase kõrghariduse vastavus tegelikele vajadustele

Küsimustikust

Küsimustiku viis läbi Eesti Muuseumiühing koostöös Eesti Muuseumide Liiduga.

Küsimustik oli avatud 15. septembrist 17. oktoobrini.

Küsimustikule vastas **75** muuseumitöötajat.

Küsimustik oli **anonüümne** ning selles olid kombineeritud **valikvastused** ning **vabavastustega** küsimused.

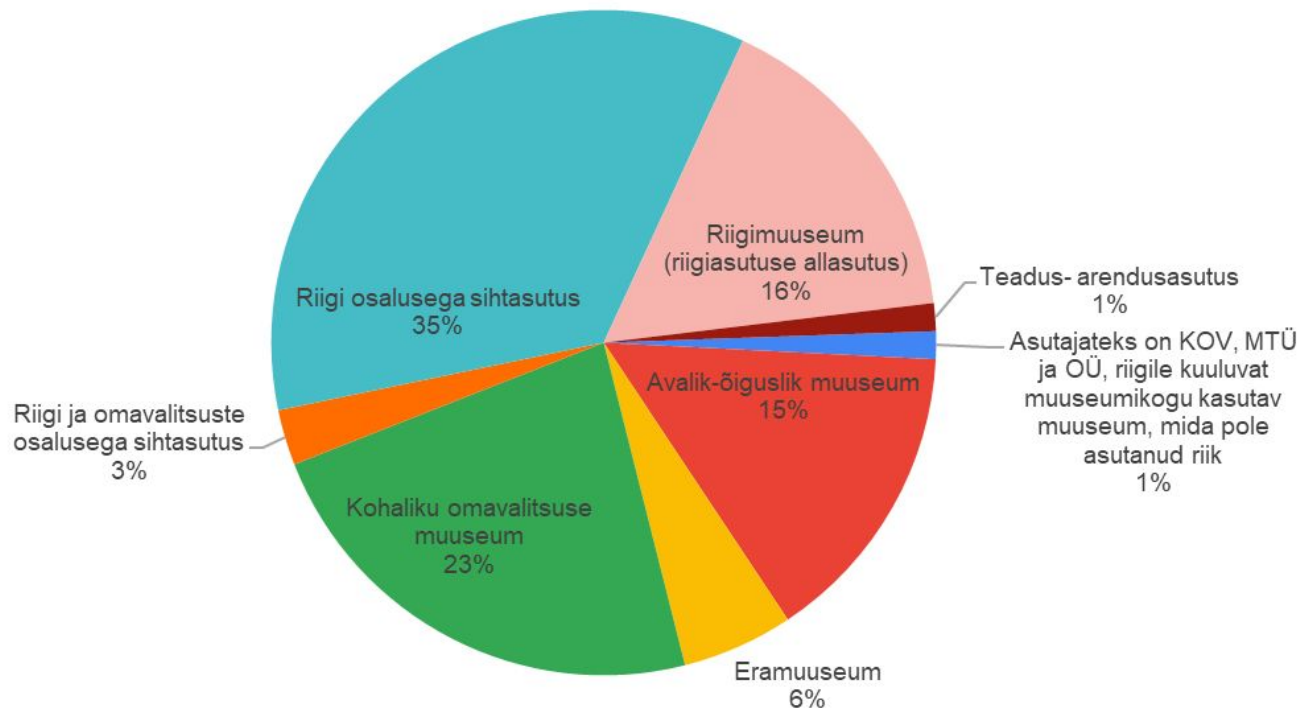
Vabalt kirjeldatud andmed kodeeriti ja grupeeriti tähenduste ja märksõnade abil, et mõista ja kirjeldada hariduse teemalisi mõtteid, väljakutseid ja murekohti.

Käsitsi kodeerimise kõrval kasutati suuremate mustrite tuvastamiseks võrdlevalt ka tehisaru.

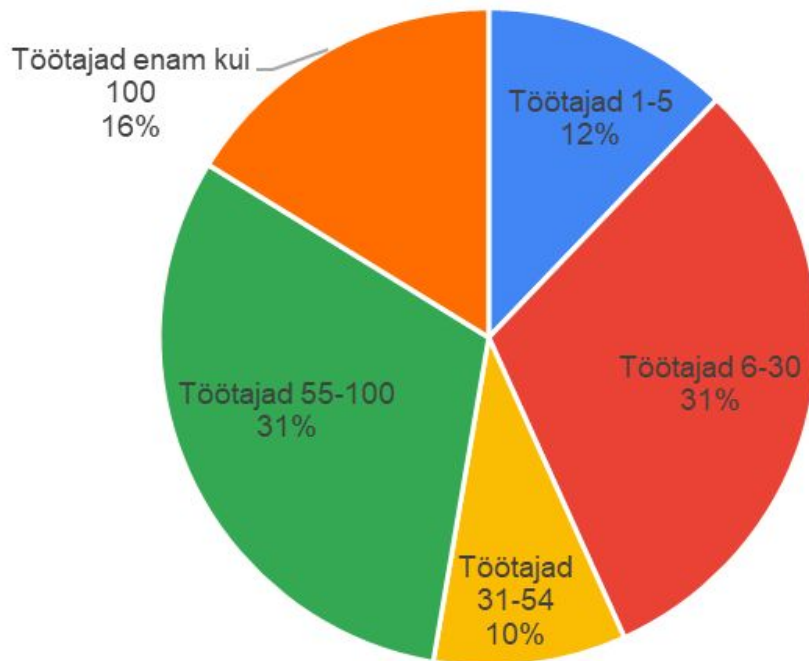
Vastanute ametikoht ja vastutusvaldkond

Vastutusvaldkond	Vastuste arv	Osakaal (%)	Amet/tööülesanded
Juhtimine ja strateegia	12	17	direktor, juhataja, teadusdirektor, arendusjuht
Kogude haldus ja säilitamine	17	24	peavarahoidja, koguhoidja, varahoidja, konserveerija, digiteerimine
Haridustöö ja publikuprogrammid	12	17	muuseumipedagoog, haridustöö kuraator, publikuprogrammide arendus
Näitused ja kuraatoritöö	8	11	kuraator, ekspositsioonijuht, projektijuht, sisutöö juht
Kommunikatsioon ja turundus	5	7	kommunikatsioonispetsialist, turundusspetsialist
Projektid ja arendus	6	9	arendusspetsialist, projektijuht, teenusearendus, koostööprojektid
Teadustöö ja uurimuslik tegevus	5	7	teadur, nooremteadur, teadusdirektor, teadusprojektid
Teenindus ja külastuskogemus	3	4	külastusjuht, klienditeenindaja, infolett, perenaine
Toetavad funktsioonid	2	3	büroojuht, tehniline personal

Vastanud töötajate muuseumide omandivorm

Töötajate arv muuseumis

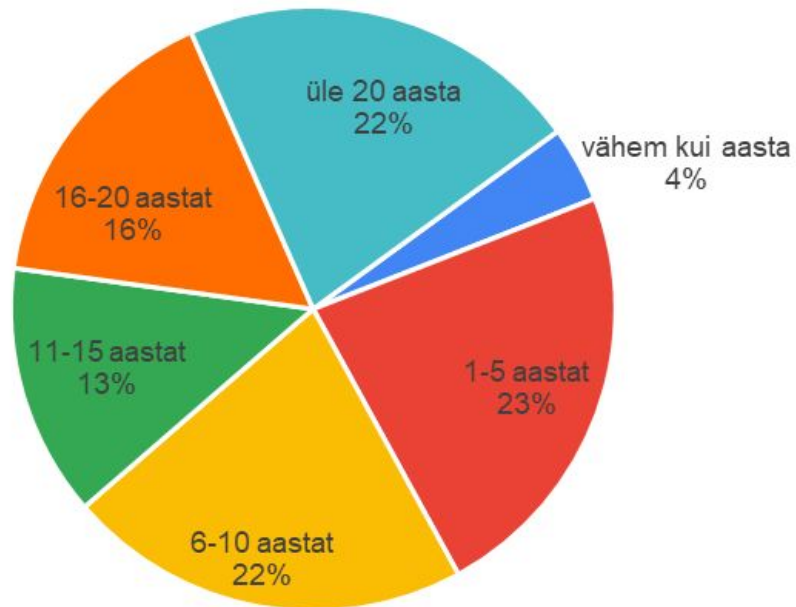
Kas sinu töö on seotud inimeste juhtimisega?

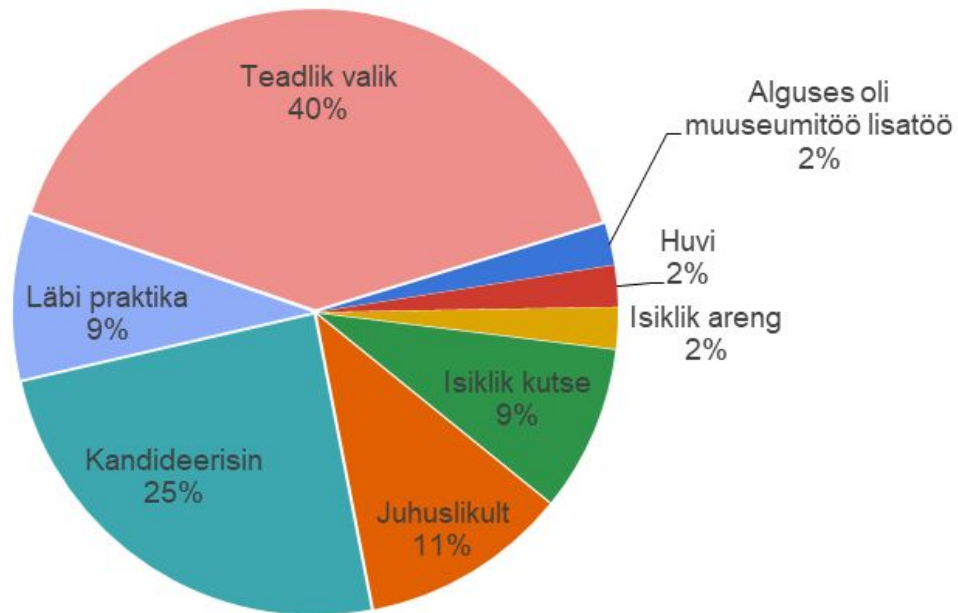
Vastajate hariduslik taust

Haridustase	Vastanute arv	Osakaal (%)	Museoloogiaga seotud	Näited
Kutseharidus / kesk-eri / mikrokraad / muu	8	12%	1	Mikrokraad museoloogias, kesk-eri, täiendõpe
Bakalaureusekraad / rakenduskõrgharidus	16	23%	5	Ajalugu, restaureerimine, disain
Magistrikraad	38	55%	15	Muinsuskaitse, konserveerimine, kultuurikorraldus, kunstiajalugu
Doktorikraad	7	10%	2	Ajalugu, folkloristika

Tööstaaž muuseumis

Kuidas muuseumisse tööle jõudsid?

Palun nimeta 3 viimast täiendkoolitust, millel osalesid:

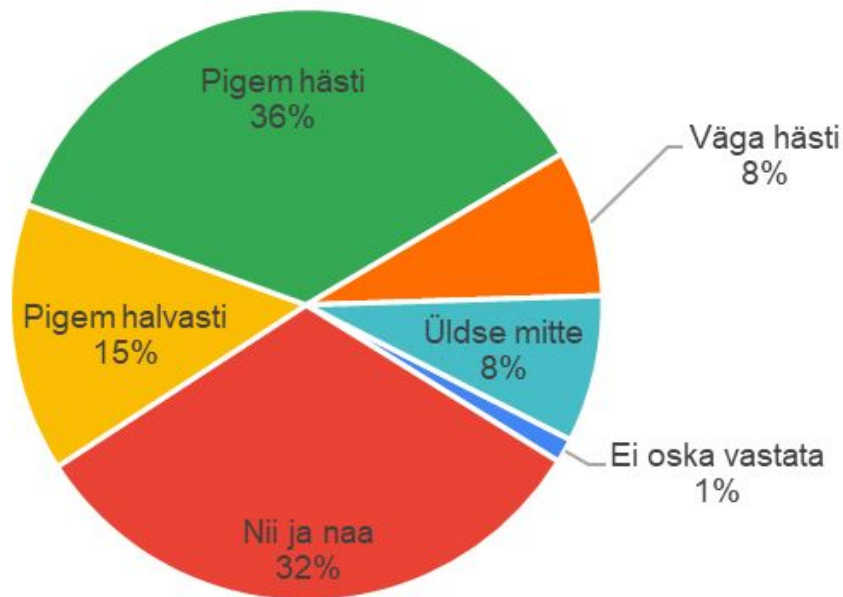
Peamised valdkonnad, milles muuseumitöötajad end täiendavad:

- **Erialased koolitused** – 35% (sh Balti Museoloogia kool, Muuseum 3.0, konserveerimine, kogude haldus)
- **Juhtimine ja organisatsiooniline areng** – 15% (nt Kultuurilidri programm, juhtimiskoolitused)
- **Jätkusuutlikkus ja keskkond** – 10% (TalTech keskkonnakursus, roheline muuseum)
- **Digipädevused ja tehnoloogia** – 10% (Canva, AI, MuIS koolitused, sotsiaalmeedia turundus)
- **Haridus ja pedagoogika** – 10% (muuseumipedagoogika, õpetamise metoodika)
- **Heaolu ja suhtlemine** – 7% (tööstressi ennetamine, psühholoogiline turvalisus)
- **Rahvusvaheline koostöö ja konverentsid** – 5% (Erasmus+, Balti suvekoolid)

Enim osaletakse **erialastel ja juhtimisalastel koolitustel**, kuid kasvutrend on **keskkonna, digipädevuste ja hariduse** suunal.

Täiendõpe on valdavalt **Eestisesed (90%)**, rahvusvahelisi võimalusi kasutatakse veel vähe.

Kui hästi on muuseumitööks vajalik pädevus kattunud ülikoolis
saadud teadmiste ja oskustega?

Näited (1)

Museoloogia alane mõtlemine ja praktiline muuseumitöö on õpingutes sageli puudulikult kaetud

Paljud vastajad märkisid, et ülikoolides ei õpetatud otseselt muuseumitööd või see oli väga teoreetiline.

- „Muuseumitööd kui sellist ülikoolis ei õpetatud.”
- „Ega museoloogiat ju väga ei õpetatud, näituste tegemist ei puudutatud üldse tol ajal.”

Tugev akadeemiline taust toetab kriitilist mõtlemist ja allikate käsitlemist: Ülikoolid annavad tugeva teoreetilise vundamendi.

- „Olulisemad on ajaloo-kultuuriloo teadmised ja tugev allikaõpetus.”
- „Ajaloolase haridus on mind oma töös alati aidanud.”
- „Ülikool andis kontaktid ja oskuse kriitiliselt mõelda ning hinnata teadustööd muuseumis.”

Praktilised oskused ja pädevused kujunevad valdavalt töö käigus: Töö muuseumis õpetab kogude haldust, näituse kureerimist, inimeste juhtimist ja rahastuse otsimist, mida õpingud ei ole katnud.

- „Muuseumialane spetsiifika tuleb töö käigus, mitte koolis loengus.”
- „Müük jäi ülikoolis täiesti katmata, aga moodustab mu tööst põhiosa.”
- „Pädevus on tekkinud pigem töö käigus, mitte ülikoolis.”

Teatud erialad annavad siiski kasulikke ja rakendatavaid oskusi: Filoloogia, kunstiajalugu, pedagoogika, konserveerimine ja kultuurikorraldus on toetanud muuseumitööd, eriti kommunikatsiooni ja haridustegevuse poolel.

- „Ülikooli põhieriala eesti filoloogia õpetas jutustama lugusid ja kasutama korrektset eesti keelt.”
- „Kunstialane kõrgharidus tuleb kunstimuuseumis kasuks.”
- „Kultuurikorraldust õppides sai palju praktilisi oskusi alates avalikust haldusest kuni kultuuriteooriani.”

Näited (2)

Täiendõpe ja mikrokraadid pakuvad tänapäeval väärt praktilist tuge

Tänased mikrokraadid ja täienduskoolitused (nt museoloogia, muuseumiharidus) täiendavad ülikoolis puudu jäänud praktilisi oskusi.

- „Muuseumihariduse teemalist mikrokraadi veab Janet Laidla Tartu Ülikoolis.”
- „Museoloogia mikrokraad oli väga kasulik.”
- „Täiendkoolitus annab elulisemad oskused.”

Inimeste juhtimise oskust jääb puudu: akadeemiline ettevalmistus ei kata piisavalt inimeste juhtimist, meeskonnatööd ja praktilisi juhtimisoskusi, mis on muuseumis igapäevased.

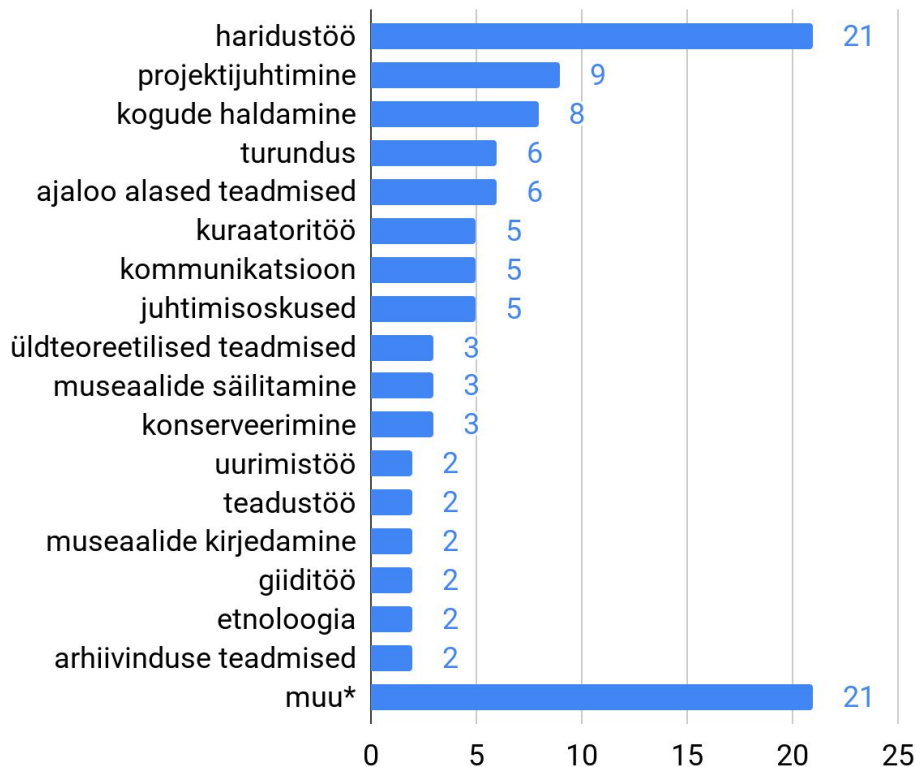
- „Oskus inimesi juhtida jääb puudu.”
- „Inimeste haldamine ja meeskonnatöö olid täiesti katmata.”
- „Reaalsuses ei lähe asjad nii nagu õpitud on.”

Mõned ülikoolid pakuvad siiski sisulist ja ajakohast muuseumitööalast õpet. Mõned vastused toovad esile edumeelsemaid lähenemisi, kus õppeained on seotud muuseumide praktikaga, dekoloniseerimise, mäluuuringute ja kureerimise teemadega.

- „Ene Kõresaar on rääkinud sotsiaalse ja kultuurimälu hoidmise praktikatest.”
- „Kirsti Jõesalu loengutes oleme arvustanud ja analüüsinud näituseid ja kureerimispraktikaid.”
- „Museoloogia lisamoodul EKAs katab töö kogudes, kommunikatsiooni ja hariduse teemasid.”

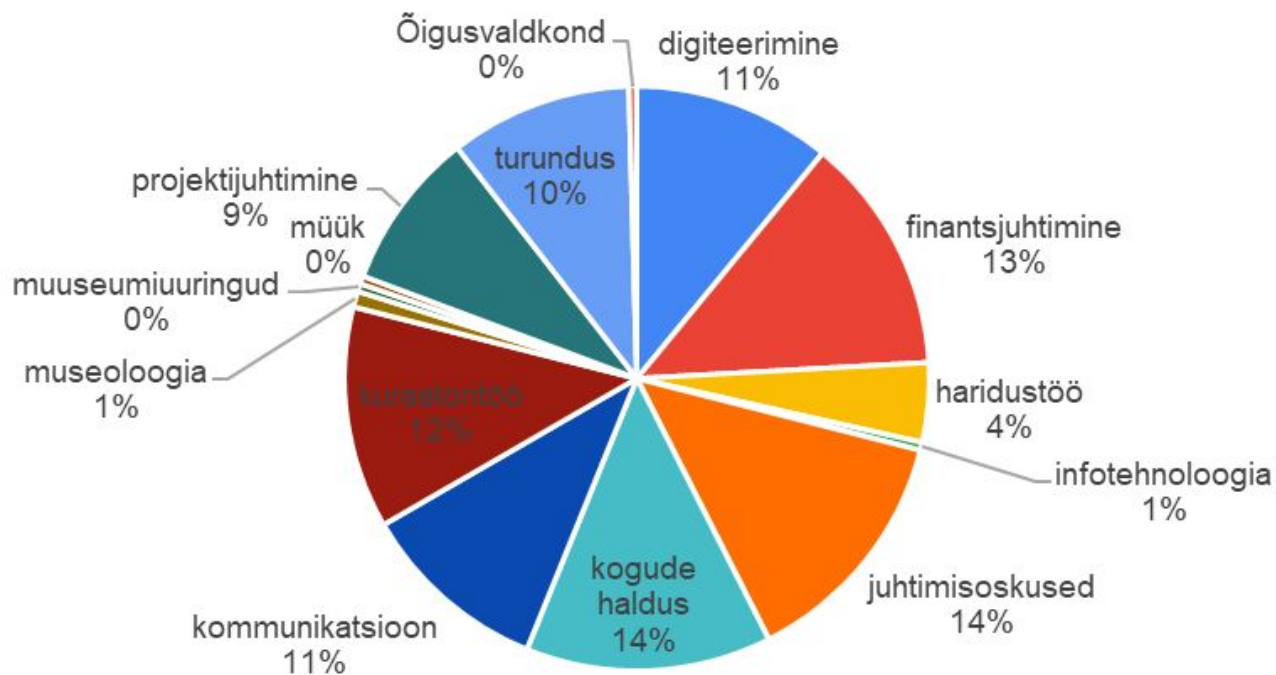
Millistes valdkondades on sinu ettevalmistus olnud piisav või väga hea?

Vastanute hinnangul on nende ettevalmistus kõige tugevam **haridustöös, projektijuhtimises ja kogude haldamises**, mis on ka muuseumide põhitegevuste keskmes. Samuti toodi esile häid teadmisi **turunduse, ajaloo ja kuraatoritöö** valdkonnas.

muu - töökus ja õppimishuvi, teadus-arendustegevus, sisuteadmised, programmide juhtimine, orienteerumine kultuuris, muinsuskaitse, loovkirjutamine, loodusteadused, kunstiteadus, kunstiajalugu, kultuuriteadused, kultuurikorraldus, kujundamine (ruumid ja ekspositsioon), kogude digiteerimine, kliendisuhtlus, finantsjuhtimine, filoloogiateadmised, etnograafia, digiteerimine, bibliograafia, arheoloogia alased teadmised, andmekogude haldamine*

Millistes valdkondades tundsid pärast õpinguid enim puudujääke?

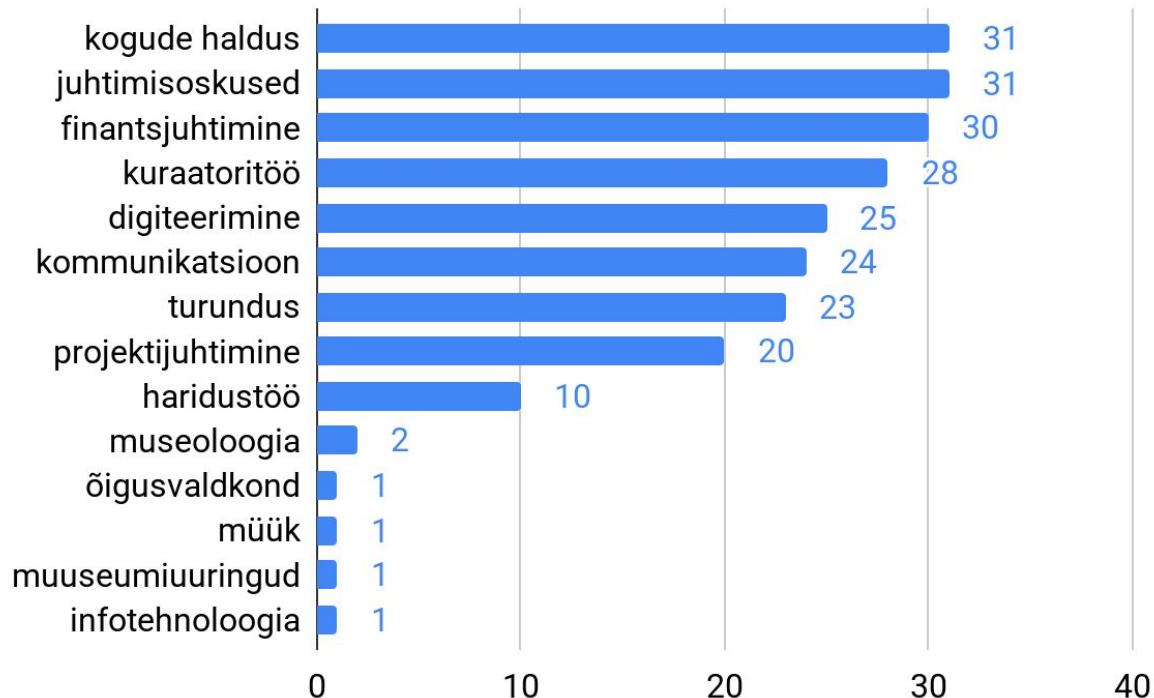
* vastanud töid korduvalt välja, et maailm on muutunud ja täna on vaja oskusi, mille peale ülikooli ajal mõelda ei osanudki

Tööstaaži ja rahulolu / puudujääkide seos

Tööstaaži grupp	Levinumad puudujäägid	Üldine rahulolu õppe sisuga	Iseloomulik kommentaar
0–5 a	Projektijuhtimine, kommunikatsioon	Kõrge	„Kõik vajalik sai kätte, edasi tuleb end täiendada.”
6–15 a	Digiteerimine, finantsjuhtimine, projektijuhtimine	Keskmine	„Koolis neid teemasid ei olnud, õppisin töö käigus.”
16+ a	Digiteerimine, finantsjuhtimine, juhtimine	Madalam	„Muuseumid ja töö iseloom olid teistsugused, nüüd on vaja uusi oskusi.”

Millistest teadmistest ja oskustest tunnend oma meeskonnas kõige suuremat puudust?

Puudust tuntakse **kogude halduse, juhtimisoskuste ja finantsjuhtimise** aladest teadmistest. Samuti mainiti sageli vajadust täiendada oskusi **kuraatoritöö, digiteerimise, kommunikatsiooni ja turunduse** valdkonnas. Väga selgesti tuleb välja **ressursinappus ja killustumine**.

Kui palju oled pidanud end ise töö käigus või täiendkoolituste kaudu juurde õppima?

Kõige sagedamini rõhutatakse, et **kõik on tulnud töö käigus** — muuseumitöö spetsiifikat õpitakse praktilise kogemuse, kolleegide juhendamise ja iseseisva katsetamise kaudu.

- *See on minu esimene töökoht, kõik pidin nullist õppima – olen tänulik koguhoidjale, kes mind koolitas ja toeks oli.*
- *Olen õppinud töö käigus 'vanematelt ja targematelt' – kogemuste vahetamine on igapäevane.*
- *Sisuliselt kõik teadmised on tulnud töö käigus, ainult Word ja Excel olid varasemast tuttavad.*

Muuseumitöö on **pidevas muutumises**, mistõttu peetakse enesetäiendust loomulikuks ja vältimatuks osaks tööst.

- *Koguaeg on midagi uut õppida, valdkond on muutuv.*
- *Pidev õpitöö on tänapäevase muuseumi olemuses – ilma selleta pole võimalik protsessides kaasa rääkida.*
- *Täna on vaja oskusi, millest ma ülikooli lõpetamisel ei osanud puudust tundagi.*
- *Täiendan ennast pidevalt – iga koolitus katab mingi osa või värskendab teadmisi.*

Kui palju oled pidanud end ise töö käigus või täiendkoolituste kaudu juurde õppima? (2)

Paljud vastanud rõhutavad, et täiendkoolitusi tuleb ise otsida ja **algatus tuleb töötajalt endalt** – tööandja seda sageli ei nõua ega toeta

- *Tööandja pole minult juurdeõppimist nõudnud, aga tunnen ise, et peaks olema paremad teadmised.*
- *Õppimine on alati olnud isiklik huvi – teen seda, sest tahan areneda.*
- *Pigem on pidanud ise leidma viise, kuidas oma oskusi arendada ja kohandada.*

Juhtimis-, infotehnoloogia-, finants- ja kommunikatsioonioskusi ülikoolis ei omandatud.

- *MuSiga seonduv, giiditöö, museaalide käsitlemine – kõik tuli töö käigus.*
- *Kultuuripoliitika, projektirahastusvõimalused ja eelarvestamine on ise juurde õpitud.*
- *IT ja turundus pole minu valdkond – nendega pidin ise hakkama saama*

Eriti väikestes muuseumides tuleb töötajal **täita mitu rolli** ning seetõttu õppida palju väljaspool oma kitsast eriala.

- *Pigem rohkem, sest väikemuuseumidel on võimalused väiksemad – tuleb kohanduda ja leiutada.*
- *Kogu eriala on omandatud ise töö käigus, õpipoisi rollis*
- *Kõike olen juurde õppinud ja palju ka teistelt aladelt, et maailma avardada ja valmis olla.*

Õppekava praktilisuse ja tööstaaži seos

Tööstaaži grupp	Õppekava iseloom (kaudne hinnang)	Praktikapõhisus	Seos rahuloluga
0–5 a	Kaasaegne, praktiline, tööeluga seotud	Kõrge	Kõrge rahulolu
6–15 a	Segatüüpi, teooria ja mõningane praktika	Keskmine	Mõõdukas rahulolu
16+ a	Akadeemiline, teoreetiline	Madal	Madal rahulolu / suuremad tajutud puudujäägid

Värskema haridusega muuseumitöötajate rahulolu praktiliste oskustega on kõrgem.

Millist laadi täiendkoolitustest oled kõige enam kasu saanud (mikrokraadid, lühikoolitused, tööalased võrgustikud)?

Täiendkoolituse tüüp	Kirjeldus	Hinnanguline esinemis-sagedus (n≈70)	Näited vastustest
Lühikoolitused ja seminarid	Konkreetselt teemat käsitlevad, 1–2-päevased või mõnenädalased kursused, praktilised ja kohe rakendatavad	40+ (~55%)	Lühikoolitused, konverentsid/seminarid, muuseumipedagoogide koolitused, ligipääsetavuse kursused
Tööalased ja erialavõrgustikud	Kolleegidelt õppimine, kogemuste vahetamine, konverentsid, rahvusvahelised kontaktid	25+ (~35%)	Balti Museoloogiakool, Muuseumijuhid ja peavarahoidjad, Muuseumide võrgustikud ja koostöö
Mikrokraadid ja pikaajalised kursused	Süvendatud, struktureeritud õpe (nt ülikoolide mikrokraadid, aastased täiendprogrammid)	10+ (~15%)	Muuseumid ja tulevikupärand mikrokraad, Muinsuskaitse ja museoloogia täiendõpe, Kultuuriliidri programm

Kui suur osa vajalikest oskustest on muuseumitöös pigem praktika kaudu õpitav?

Suur osa vastanutest hindas, et ca **70-90%** on täna õpitud **praktika kaudu**, töö käigus (kolleegidelt õppimine, katsetamine, proovimine).

Praktika kaudu õppimine on **tähenduslikum**, kui keegi teadlikult **juhendab, mentordab** ja **õpetab**. Praegu pusitakse palju ise, omal käel.

Praktiline kogemus peab olema seotud **teoreerilise raamiga** - teooria (museoloogia, kultuuripoliitika, kriitiline mõtlemine) aitab tegevust mõtestada.

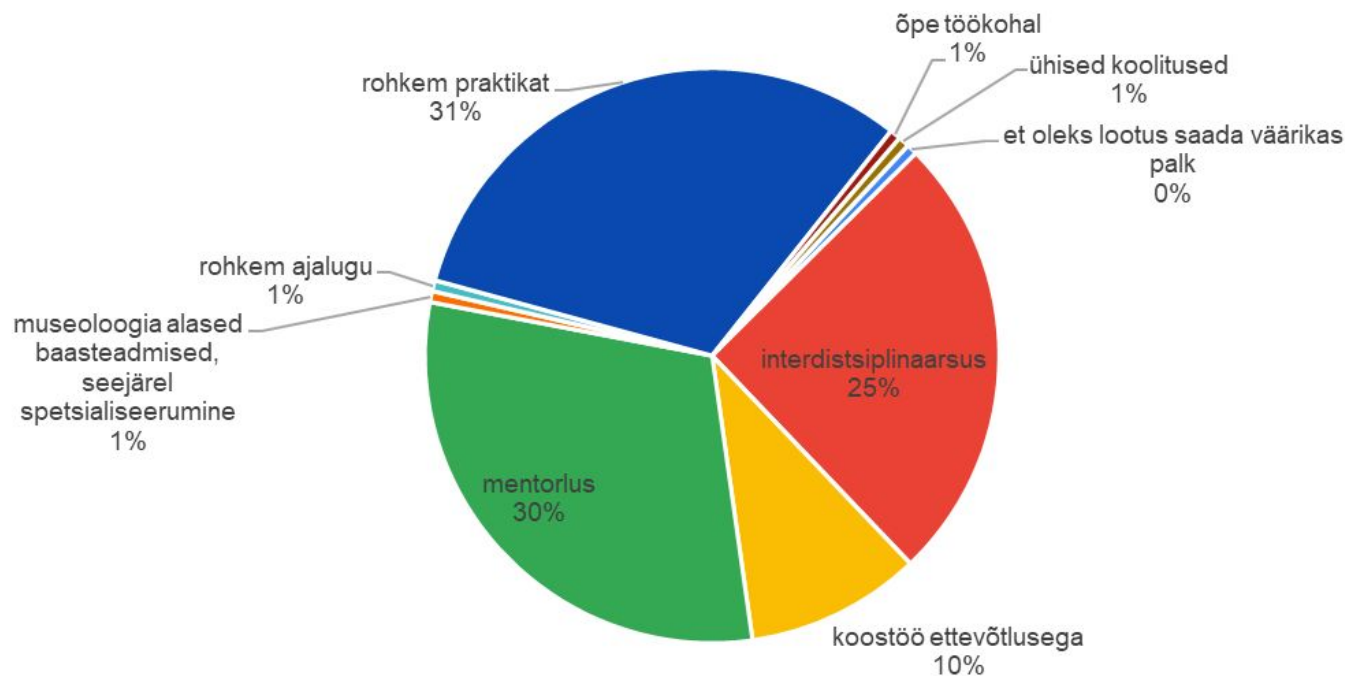
Praktika annab oskuse, teooria annab tähenduse.

Pärast õpinguid hakkasin muuseumitööd nägema ja mõtestama teistmoodi.

Millised uued teemad peaksid kindlasti kuuluma museoloogia (või muuseumiga seotud) õppekavadesse?

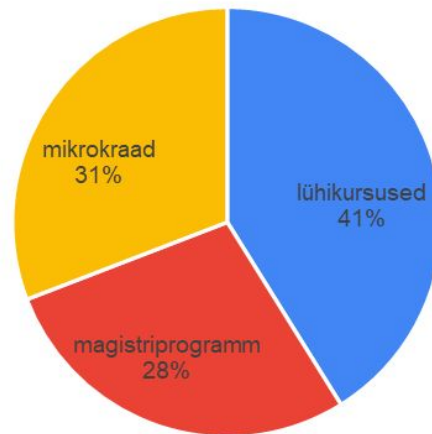
Teemavaldkond	Lühikirjeldus	Olulisus (%)
Museoloogia areng ja teooria	Kaasaegse museoloogia mõtestamine ja teadusliku raamistiku arendamine	100
Kogukondade kaasamine	Kogukonnad kui sisulised ja strateegilised partnerid muuseumitöös	75
Teenusedisain ja teenusearendus	Muuseum kui teenus, külastajakeskne disain ja arendus	70
Andmehaldus ja digipädevused	Andmebaasid, digijulgus, analüütika	65
Muuseumi roll demokraatias	Väärtuspõhisus ja ühiskondlik sidusus	65
Turundus ja kommunikatsioon	Nähtavus ja strateegiline turundus	55
Jätkusuutlikkus ja majandusmudelid	Kestlik areng ja vastutustundlik juhtimine	45

Kuidas võiks õpe olla üles ehitatud, et see toetaks paremini muuseumivaldkonnas tööle asumist?

Kas eelistad oma valdkondlike teadmiste täiendamiseks mikrokraade ja lühikursusi või pigem terviklikku magistriprogrammi? Miks?

- Suur osa vastanuid eelistab **mikrokraade ja lühikursusi** – need sobituvad muuseumitöötajate töötempo ja ressursivõimalustega.
- **Magistriõpet** peetase vajalikuks, eriti noortele või neile, kes tulevad valdkonda väljastpoolt.
- Tuleviku õppesüsteem peaks võimaldama **paindlikkust** ja hulgaliselt **kombineerimisvõimalusi** – näiteks moodulipõhiseid õppevorme, kus mikrokraadidest saab hiljem kokku panna magistriõppe.

Kuidas peaksid ülikoolid ja muuseumid tegema museloogia õpe kavandamisel ja korraldamisel valdkonnaga koostööd, et õpe oleks ajakohane ja vastaks tööturu vajadustele?

1. **Eesmärgistatud ja süsteemne praktika, mille sisu ülikool ja muuseum on omavahel kokku leppinud.** *Sel peaks olema selge juhendaja, see peaks toimuma erinevates muuseumides. Võiks olla praktikaprogrammide ühine andmebaas.*
2. **Rohkem praktikuid (muuseumitöötajaid) kaasata õppetöösse.** *Nii külalislektoriteks kui õppekavade arendamise juurde.*
3. **Regulaarsed uuringud, et oleks selge, milliseid oskusi ja ametiprofiile on vaja.**
4. **Paindlikud õppevormid, mis võimaldaks museoloogia õpet teiste valdkondadega siduda.**
5. **Rahvusvaheline mõõde, et tudengid saaksid kogemusi teistes Euroopa muuseumides, õppekavas võiks olla võrdlev museoloogia ning pakkuda teadmist, millised on muuseumimaailma trendid ja poliitikad.**
6. **Uuendusmeelsus, kriitiline mõtlemine.** *Arendada tuleks kriitilist muselooriat, miks ja kuidas me kogume, säilitame, tõlgendame ja näitame pärandit. Julgustada tuleb eksperimentaalset mõtlemist, prototüüpimist, tulevikustsenaarjumide kujundamist.*

Millise profiili või milliste teadmistega töötajate on järele on Sinu hinnangul valdkonnas 5-10 aasta lõikes kõige suurem vajadus?

1. **Digipädevad spetsialistid, andmehaldurid** digiteerimiseks, andmete haldamiseks ja analüüsimiseks, tehisaru kasutamiseks ja arendamiseks, IT süsteemide arendamiseks.
2. **Kuraatorid**, kellelt oodatakse oskust siduda kogusid ja näitusi tänapäeva teemadega, mõista publiku vajadusi. Selleks on vastanute hinnangul vaja kommunikatsioonioskust, kriitilist mõtlemsit, head jutustamisoskust ja interdistsiplinaarsust
3. **Koguhoidjad ja konserveermisvaldkonna asjatundjad**. Vaja on materjalide tundmist, süsteemsust, infokorraldust, teadmisi autoriõigustist, oskust hallata digikogusid.
4. **Muuseumipedagoogid ja haridusspetsialistid**. Vaja on teadmisi haridustehnoloogiast, digipõhistest õppemeetodidest, teadmisi vaimsest tervisest, aga ka andragooge ja didaktikuid.
5. **Projektijuhid ja strateegilise vaatega arendajad**. Inimesed, kes mõistaks muuseumipoliitikat, suudaks juhtida rahvusvahelisi projekte.
6. **Turunduse, kommunikatsiooni ja müügi spetsialistid**. Valdkonnad, mida ei ole traditsiooniliselt muuseumidega seotud, kuid mis on üha olulisemad. Hea, kui muuseumides töötavatel spetsialistidel on ka museoloogia alased taustatadmised.
7. **Teenusedisainerid ja kasutajakogemuse kujundajad**. Vajalik on inimkeskne lähenemine, külastajakogemuse analüüs, publiku-uuringud.
8. **Kogukonnatöö ja kaasamise spetsialistid**, et toetada ühiskondlikku sidusust ja võimaldada maailmavaatelist mitmehäälsust.
9. **Tehisaru eksperdid** - täpselt veel ei teagi, kuid ilmselgelt kasvavad siit välja vajadused, mida täna veel ei adugi.

Eraldi on välja toodud, et muuseumidesse on vaja **paindlikke, laia silmaringiga** töötajaid, kes suudaksid enda kanda võtta mitu erinevat rolli.

Mis peaks olema Eesti museoloogia õpetuse eripära/vaatenurk, et meie muuseumiharidus oleks rahvusvahelises võrdluses konkurentsivõimeline?

Eesti museoloogia õpetuse unikaalsus võiks seisneda meie **postsotsialistlikus ja mitmekihilises pärandikogemuses**, kus põimuvad rahvuslik identiteet, mälu-uuringud ja kogukondlikud praktikad.

- Eesti on õppinud toime tulema **pärandi ümbermõtestamisega** nii sunniviisiliselt kui vabatahtlikult.
- Meie oma kultuuripärand (sh soome-ugri kultuuride hoidmine) pakuvad tugevalt eristuva fookuse.
- Õppes tuleks rõhutada **kaasavat ja dekoloniseerivat museoloogiat**, kogukondadega partnerlust ja ühise väärtusloome põhimõtteid.
- Õpe peaks andma oskuse **mõista ja analüüsida muuseumi rolli** demokraatlikus ühiskonnas.
- Muuseumiharidus võiks ja peaks rõhutama **maailmavaatelist mitmehäälsust** ja ajaloonarratiivide paljusust.
- Eesti **digiriigi** kuvandit tuleks teadlikult kasutada museoloogia õppes (digilahendused, andmeanalüütika, suurandmete kasutamine, tehisaru)
- Digiteeritud pärandi **kasutajakesksus** ja ligipääsetavus.
- Oskused **elukestvaks õppeks** ja **muutustega kohanemiseks**.

Mis peaks olema Eesti museoloogia õpetuse eripära/vaatenurk, et meie muuseumiharidus oleks rahvusvahelises võrdluses konkurentsivõimeline? (2)

Paljud vastajad rõhutavad vajadust ühendada **teooria ja praktika**, et pakkuda mitmekülgset arusaamist ja teadmist muuseumitööst.

- Koostöö muuseumidega, praktikabaasid, töövarjuprogrammid.
- Tugevad baasteadmised museoloogiast ja seejärel võimalus spetsialiseeruda (koguhoold, haridus, konserveerimine, turundus, juhtimine).
- Õppereisid ja rahvusvaheline vahetus (Erasmus, Balti koostöö).

Eesti museoloogia haridus peaks olema **interdistsiplinaarne**: siduda kokku näiteks antropoloogia, majanduse, kommunikatsiooni ja teenusedisaini.

- Õpe peaks katma teemasid nagu **rahastamine, arenguvisionid, teenuste disain, kestlikkus ja juhtimine**.
- Julgus analüüsida **muuseumide tulevikutrende ja rolli ühiskonnas**.

Mis teeks museoloogia alase hariduse ja muuseumitöö noore jaoks atraktiivseks?

- Konkurentsivõimeline ja väärikas palk
- Kaasaegne ja paindlik töökultuur
- Valdkonna positiivne kuvand
- Eneseteostus ja loomevabadus
- Kogemise- ja praktikavõimalused juba varasest east
- Teadlikult planeeritud professionaalne areng

Ettepanekud kõrgkoolidele

museoloogia- ja muuseumitöölase õppe arendamiseks (1)

1. Kaasaegne ja praktiline magistriprogramm

- Kujundada modulaarne magistriõpe, mis ühendab teooria ja praktika (mikrokraadid, lühikoolitused, praktikad).
- Katta võtmeoskused: museoloogia teooria, kogude haldus, näitusepraktika, juhtimine, projektijuhtimine ja kommunikatsioon.
- Tagada, et õpe vastaks muuseumide tegelikele arenguvajadustele.

2. Süsteemne koostöö ülikoolide ja muuseumide vahel

- Luua ühised praktikaprogrammid ja juhendajate/mentorite võrgustik.
- Siduda üliõpilaste uurimisprojektid muuseumide vajadustega.

3. Õppekavade kaasajastamine

- Lõimida teemad: kogukondade kaasamine, teenusedisain, digipädevused, kestlik juhtimine ja kuraatoripraktika.
- Need teemad peaksid olema osa nii magistriõppes kui täiendkoolitustest.

4. Interdistsiplinaarsus ja rahvusvahelisus

- Siduda museoloogia kommunikatsiooni, antropoloogia ja majanduse õppekavadega.
- Arendada ühiseid rahvusvahelisi õppeprogramme (nt Balti museoloogia kool, Erasmus).
- Toetada kriitilist ja dekoloniseerivat museoloogiat.

Ettepanekud kõrgkoolidele museoloogia- ja muuseumitöölase õppe arendamiseks (2)

5. Elukestev õpe ja professionaalne areng

- Tugevdada mikrokraadide ja täiendõppeprogrammien süsteemi töötavatele spetsialistidele.
- Luua regionaalselt kättesaadavad ja sisuliselt kvaliteetsed koolitused.

6. Juhtimis- ja innovatsioonioskuste arendamine

- Lisada mooduleid projektijuhtimise, finantsjuhtimise ja kommunikatsiooni kohta.
- Julgustada disainmõtlemisel ja katsetamisel põhinevat õppimist.

7. Rahvusvahelised koostöövõrgustikud

- Luua praktikaprogrammid ja uurimisprojektid, mis ühendavad Eesti ja välisülikoolide tudengeid.
- Arendada õppekeskkonda, mis annab ülevaate Eesti muuseumitöö eripärast rahvusvahelises kontekstis.

Ettepanekud Haridus- ja Teadusministeeriumile

- Töötada välja meede, soodustaks **kõrgkoolide üleste õppekavade loomist**.
 - See hoogustaks ülikoolide vahelist koostööd, vähendaks dubleerimist ja võimaldaks paremini ära kasutada iga ülikooli tugevusi.
- Muuseumiõpe peab olema **praktiline**, selleks on vaja:
 - Praktikajuhendajate koolitus (võib teha ka valdkond ise, aga koostöös ülikoolide ja HTMiga)
 - Praktika juhendaja töö tasustamine (vaja välja selgitada maht ja rahavajadus)
- Õppekavade akrediteerimine senisest enam keskendumaks **proaktiivsusele**:
 - Koostöö valdkonnaga vajaduste väljaselgitamisel
 - Kursis olemine valdkonna arengute ja uuringutega
 - Sidusainete osakaal õppekavades (ehk nende ainete osakaalu, mis erinevad nõ klotsid tervikuks aitab mõtestada)

Ettepanekud muuseumidele

- Muuseumidel on oluline noorte talentide muuseumidesse toomisel ja hoidmisel (praktika, mainekujundus)
- Sisulisem koostöö ülikoolidega (nt ülikoolide õppekavade programminõukogudes osalemine)
- Huvi ja valmisolek elukestva õppe toetamiseks (sh töötajate läbimõeldud ja eesmärgistatud arendamine)